Lapinlahti ja lapinlahtelaisia Pekka Halosen taiteessa

Tervetuloa tutustumaan Pekka Halosen elämään ja Lapinlahti-aiheisiin teoksiin

Lapinlahti-Seura ry

Ohjelman käytöstä

- Navigoi ohjelmassa eteen- ja taaksepäin klikkaamalla alareunassa olevia navigointipainikkeita.

- Teoskuvan tiedot saat klikkaamalla kuvaa. Uudelleen kuvaa klikkaamalla pääset takaisin.

- Voit lukea lisää teoksista klikkaamalla teoskuvasivulla olevaa infopainiketta oikeassa yläkulmassa. Palataksesi takaisin teoskuvasivulle klikkaa palaa-painiketta oikeassa yläkulmassa.

- Vasemmassa yläkulmassa olevasta kotipainikkeesta voit siirtyä sisällysluetteloon.

Ohjelman käytöstä

siirry sisällysluetteloon

seuraava sivu

edellinen sivu

lisätietosivu

palaa teoskuvasivulle

Sisällysluettelo

1. Pekka Halonen
2. Olli Halosen ja Miina Uotisen perhe 1890-luvun alkupuolella
3. Linnansalmi vuonna 1912
4. Vanhoja rakennuksia 1890
5. Kukkiva rantaniitty 1890
6. Niittomiehet 1891
7. Lehmisavu 1891
8. Poika rannalla 1891
9. Pekka Halosen ja Maija Mäkisen kihlajaiskuva
10. Tukkinuotiolla 1893
11. Kolme pyhää miestä 1894
12. Neiet niemien nenissä 1895
13. Avannolla 1900
14. Viulunsoittaja 1900
15. Eemil Halonen 1902
16. Rakennusmestari 1903
17. Ilveksen jäljillä 1903
18. Lepohetki 1905
19. Torpan tyttö 1905
20. Talvimaisema 1907
21. Työstä paluu (Työstä lähtö) 1907
22. Arttu ja Jussi 1909
23. Arttu pakottaa kuparia 1909
24. Kaskisavua Lapinlahdella 1918
25. Järvimaisema (Tukkilautta kesäyönä) 1918
26. Akkalansaaren pihapiiri kesällä 1912
27. Näköala vuorelta (Väisälänmäeltä) 1918
28. Lähteitä
29. Lopuksi

Pekka Halonen
23.9.1865 Lapinlahti – 1.12.1933 Tuusula

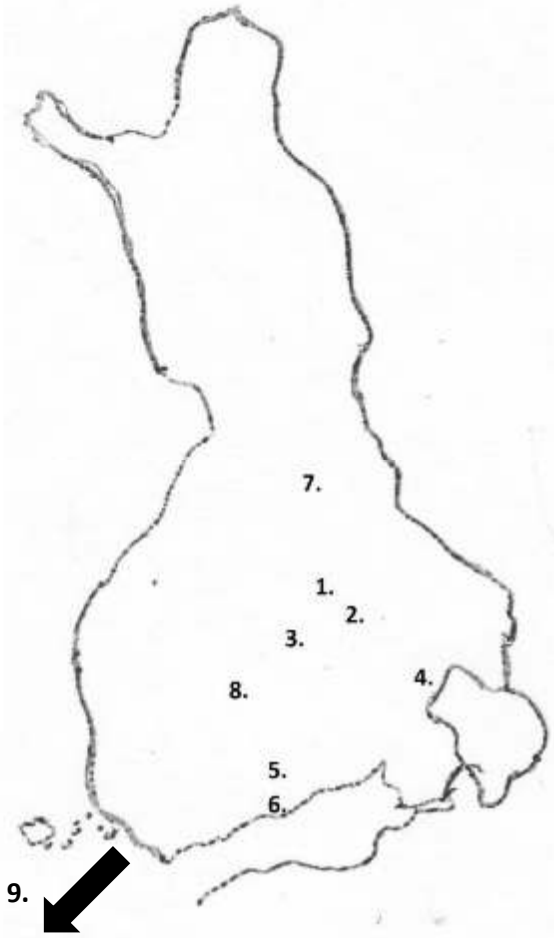
Halosen taiteilijasuku on kotoisin Ylä-Savosta, Lapinlahdelta. Sen tunnetuin jäsen on Linnansalmella syntynyt taidemaalari Pekka Halonen, yksi Suomen taiteen kultakauden mestareista. Kuva: Halosten Museosäätiö.

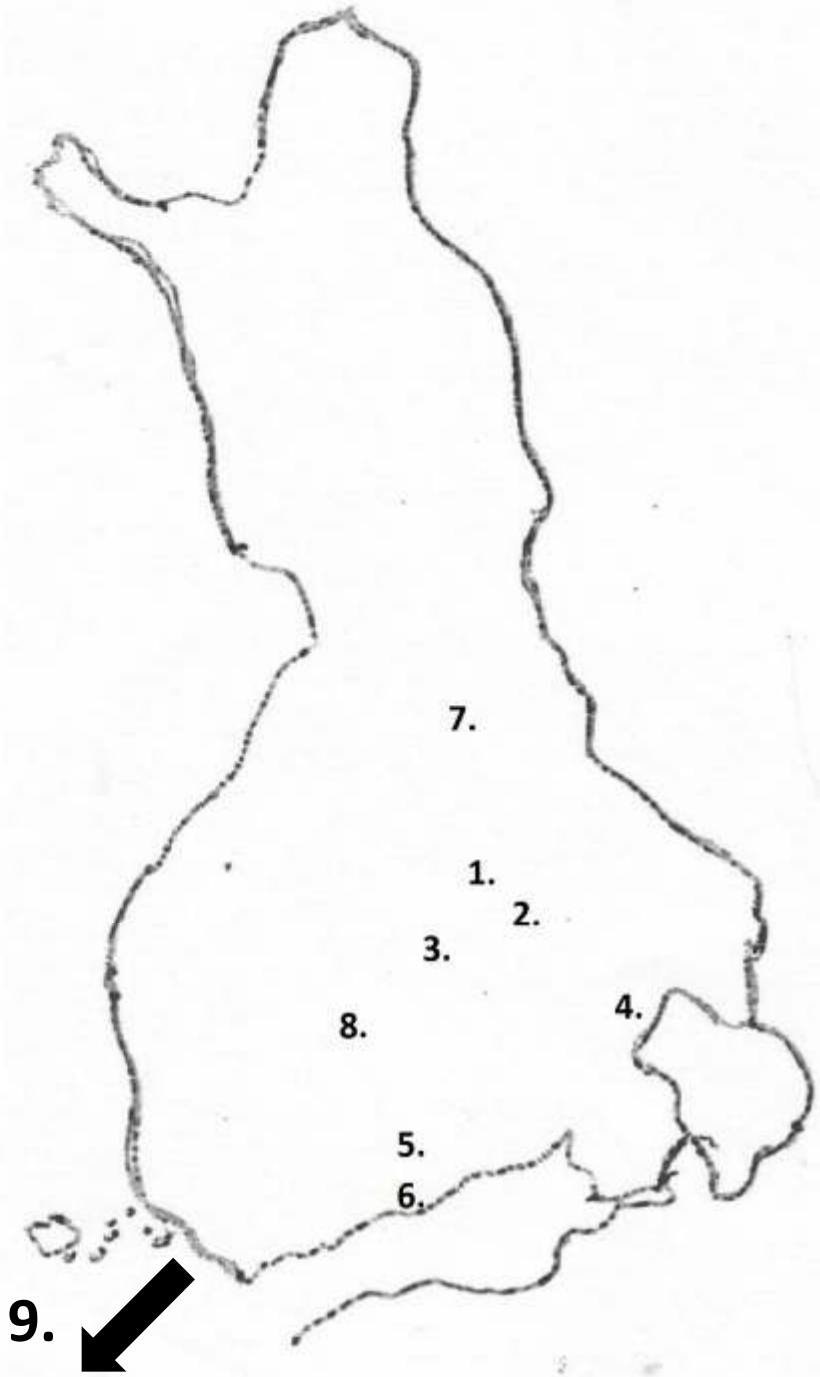
Halosten Museosäätiö

Pekka Halosen taitajan taival kartalla

1. Lapinlahti
2. Nilsiä
3. Karttula
4. Sortavala
5. Tuusula
6. Helsinki
7. Paltamo
8. Kuhmoinen
9. Pariisi

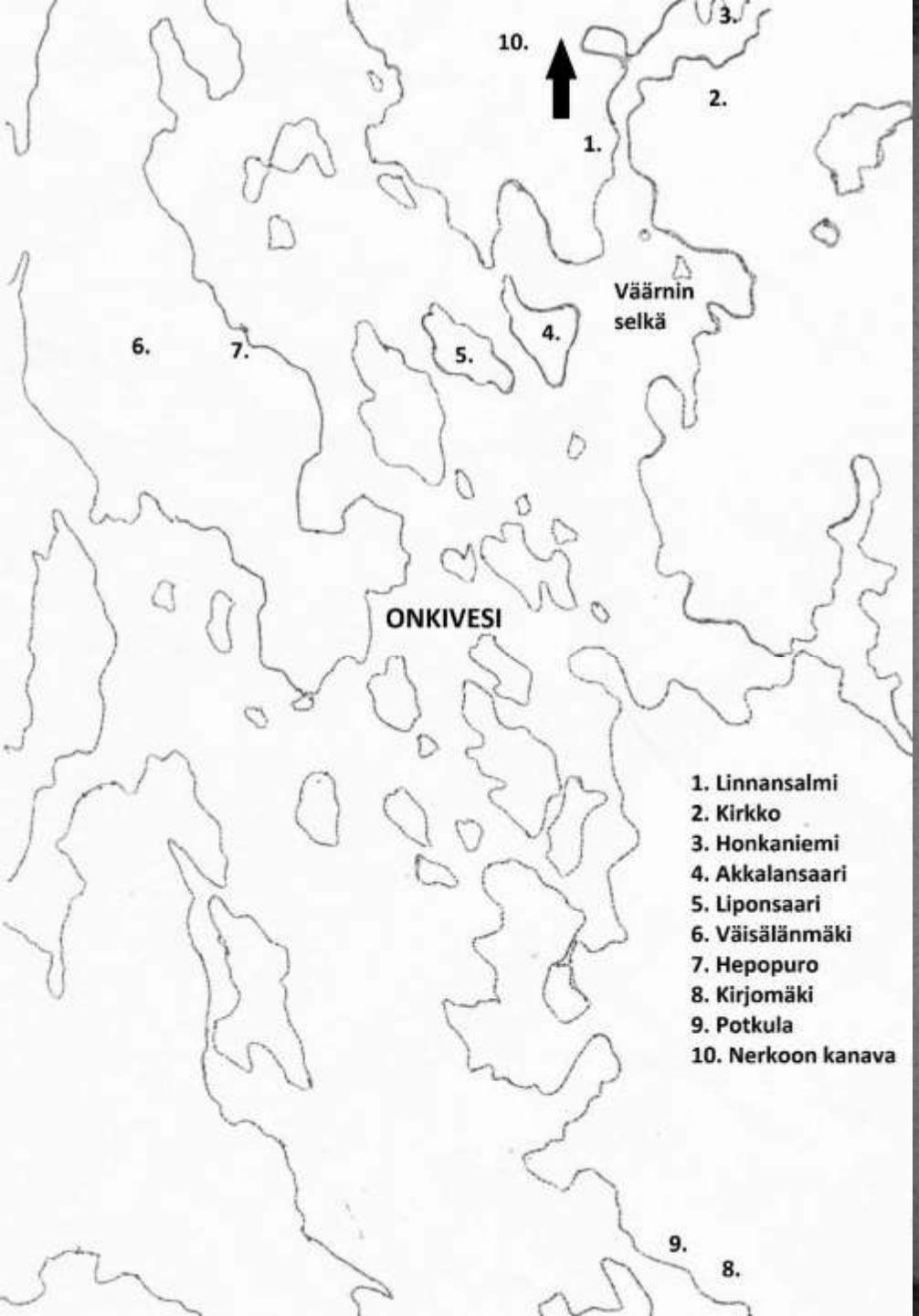

1. Lapinlahti
2. Nilsiä
3. Karttula
4. Sortavala
5. Tuusula
6. Helsinki
7. Paltamo
8. Kuhmoinen
9. Pariisi

Pekka Halosen taiteilijan taival kartalla

Kartta piirretty maastotietokartan pohjalta Maanmittauslaitoksen luvalla.

Maalaispoika lähti taiteen tielle

Miten on ymmärrettävissä, että täältä Kuopion takaa, syrjäisestä maaseutukylästä, vaatimattomista oloista kotoisin oleva nuori mies haluaa lähteä taiteen tielle? Suunnitteli hän toistakin alaa, mutta yritys valmistua kansakoulunopettajaksi Jyväskylän seminaarissa jäi muutamaan päivään. Sieltä hän suuntasikin suoraan Helsinkiin ottamaan selvää, miten valmistutaan taiteilijaksi.

Pekka oli kaksikymmenvuotias aloittaessaan taideopintonsa 1880-luvun puolivälissä. Kotoa hänen ei ollut mahdollista saada rahaa koulunkäyntiin vaan hän rahoitti ne mm. koristemaalarin töillä.

Vasta valmistuneena taiteilijana Pekka oli muutamana kesänä maalaamassa kotiseudullaan Lapinlahdella, myöhemmin perhekin oli täällä mukana.
Savolaismaisemia ja -ihmisiä hän on kuvannut yhtenä kesänä myös Karttulan Riuttalan sukulaistalossa.

Erityisen tunnettuja ja rakastettuja ovat Halosen talviset maisemat, joita on syntynyt myös Nilsiän Kinahmilla.

Olli Halosen ja Miina Uotisen perhe 1890-luvun alkupuolella

Takana Pekan sisaret Sohvi ja Lyyti, keskellä Olli-isä, Miina-äiti ja Ollin äiti Reeta-mummo, edessä Pekan veljet Heikki ja Antti.

Halosten Museosäätiö

Vanhemmat ja sisarukset

Margareeta Roivainen 1811 – 1894 Olli Halosen äiti

Vanhemmat **Olli Halonen** 1832 – 1914
taiteellinen talonpoika, koristemaalari, puuseppä
Vilhelmiina Uotinen 1840 – 1913
talon emäntä, kanteleensoittaja

Sisarukset **Sohvi Halonen** 1861 – 1920
kutoja, kasvivärjääjä, naisasianainen
Aapeli Halonen 1863 – 1928
urkuharmonitehtailija Jyväskylässä
Johanna Halonen 1967 - 1885
Antti Halonen 1870 – 1945
taidemaalari, rakennussuunnittelija, rakentaja, rakennusopin ja piirustuksen opettaja mm. Suonenjoen maamieskoulussa

Vanhemmat ja sisarukset

Sisarukset

Hilda s. ja k. 1874
Lyyti Halonen (Rusanen) 1875 – 1906
Pikku-Kalle Halonen 1880 – 1892
taiteellisesti varhaiskypsä lapsi
Heikki Halonen 1882 – 1932
viulisti, viulunsoitonopettaja

Kodin henkinen perintö

Laaja suku oli harvinaisessa määrin ja eri tavoin taiteellisesti lahjakas; siinä esiintyi maalaustaiteellisia taipumuksia, musikaalisuutta, harrastusta taideteollisuuteen ja arkkitehtuuriin, kirjallista toimintaa ja kaiken taiteeseen kohdistuvan harrastuksen ohella vakava, luja elämänkatsomus, usein uskonnollisen leiman saaneena. --- Varsinaisen kuvataiteen lahjansa Pekka Halonen peri luonteeltaan iloiselta isältään, joka toimi mm. kirkkojen ja hautamerkkien koristemaalarina; äiti jätti perinnöksi lapsilleen vakavuutensa ja musikaalisuutensa.

Aune Lindström

Linnansalmi vuonna 1912

Kuvanveistäjä Eemil Halonen omisti tilan vuosina 1907 – 1919

Halosten Museosäätiö

Linnansalmen suurperhe

Pekka Halosen lapsuusvuosina Linnansalmella asui todellinen suurperhe. Antti-ukki oli jo kuollut mutta Reeta-mummo eli aina 1890-luvulle saakka. Talossa asui setiä perheineen ja tätejä, samoin isosetä sekä piikoja ja renkejä. Pekan syntymän aikaan isän nuorimmat sisarukset olivat vielä lapsia: 13-vuotias Heta ja kymmenvuotias Sakari. Lapsia syntyi nuorille pareille niin, että eri-ikäisiä sisaruksia ja serkuksia lasketaan olleen yli 20.

Halosten aika Linnansalmella päättyi

Linnansalmen tila oli suuri ja elinvoimainen aina 1800-luvun puoliväliin saakka. Se ei kuitenkaan pystynyt elättämään kasvavaa perhekuntaa, ja 1860-luvun katovuodet lisäsivät ahdinkoa. Pekan varhaislapsuuteen sattuivat pahimmat katovuodet 1867 – 1868, jolloin Nerkoon kanava rakennettiin hätäaputyönä.

Olli-isä ja Jussi-setä ostivat tilan 1870-luvun alussa muilta veljeksiltä, jotka muuttivat omiin oloihinsa. Velkaa piti ottaa niin paljon, ettei siitä enää selvitty vaan tila jouduttiin myymään 1880-luvun lopulla. Tila palasi vielä Halosen sukuun, kun Pekan serkku, kuvanveistäjä Eemil Halonen osti tilan vuonna 1907 ja asui siellä vuoteen 1919 asti.

Vanhoja rakennuksia 1890

Tämä tyypillisesti savolainen rakennusryhmä on todennäköisesti maalattu Lapinlahdella.

Kuopion Luonnon Ystäväin Yhdistyksen taidekokoelma, Kuopion taidemuseo,
Hannu Miettinen/Kuopion taidemuseo

Taideopinnot Suomessa päättyivät

Keväällä 1890 24-vuotias Pekka Halonen päätti nelivuotiset opintonsa Taideyhdistyksen piirustuskoulussa. Päästötodistuksen arvosana oli erinomainen. Pekka saikin 200 markan stipendin, mikä vastaa vuoden 2014 rahassa 1038 euroa. Opiskeluvuosien kesät olivat kuluneet rahojen hankkimiseen Helsingissä. Linnansalmi oli jo myyty, vanhemmat ja Reeta-mummo asuivat kirkonkylällä. Pekka tuli kotikylälle maalaamaan mahdollisesti ensimmäisen kerran taideopintojen aloittamisen jälkeen. Kaikkien teosten maalauspaikka ei ole enää tiedossa, mutta ainakin Honkaniemen rantaa hän on ikuistanut.

Kukkiva rantaniitty 1890

Yksityiskokoelma

Niittomiehet 1891

Nuoret miehet Antti-veli ja Pekka Väisänen ovat malleina Liponsaaressa maalatussa taulussa. Antti siristelee silmiään auringonpaisteessa liipatessaan viitaketta. Taustalla erottuu Väisälänmäki.

Yksityiskokoelma
valok. Olli Lähdesmäki

Pariisin oppien jälkeen Lapinlahdelle kesäksi 1891

Monien muiden taideopiskelijoiden tavoin Pekka halusi jatkaa opiskelua Pariisissa. Sinne hän lähti marraskuussa 1890 stipendin turvin. Ulkomaalaiset taideopiskelijat saivat oppia yksityisissä kouluissa (akatemioissa), mutta ennen kaikkea he tutustuivat näyttelyihin ja museoihin.

Suomeen palattuaan Pekka tuli maalaamaan Lapinlahdelle. Halosilla oli vielä niittyjä omistuksessaan Liponsaaressa, jossa *Niittomiehet* on maalattu. Se oli Pekka Halosen ensimmäinen suuri työ, joka oli seuraavana syksynä esillä Suomen Taiteilijain näyttelyssä. Se sai runsaasti myönteistä arvostelua ja nosti kerralla taiteilijan yleisön tietoisuuteen.

Lehmisavu 1891

Lehmät makailevat turvesavussa. Savujen tarkoitus oli karkottaa kärpäsiä ja paarmoja. Lasten työnä oli lypsyaikana ripsua lehmää koivun tai lepän oksalla, jotta lehmä pysyi paikallaan eikä huiskinut hännällään lypsäjää.

Orimattilan taidemuseo,
valok. M. Korhonen

Poika rannalla 1891

Pekan 11-vuotias pikkuveli Kalle oli mallina tässä teoksessa.

Pekka Halonen, Poika rannalla, 1891
Ateneumin taidemuseo,
Kansallisgalleria/Kirsi Halkola

Pikku-Kallen lyhyt elämä

Tuohon aikaan koulunkäynti alkoi pari vuotta myöhemmin kuin nykyisin, Kalle aloitti kansakoulun 9-vuotiaana. Kaikissa kouluaineissa hän menestyi hyvin, oli lahjakas urheilija ja kantelensoittokin sujui hienosti. Kun Pekka kävi kahtena kesänä maalaamassa Lapinlahdella, Kalle seurasi isonveljen maalaustyötä ja sai häneltä maalien jämiä ja pensseleitä. Ne maalaukset, jotka Kallelta on jäänyt, osoittavat taiteellista lahjakkuutta.

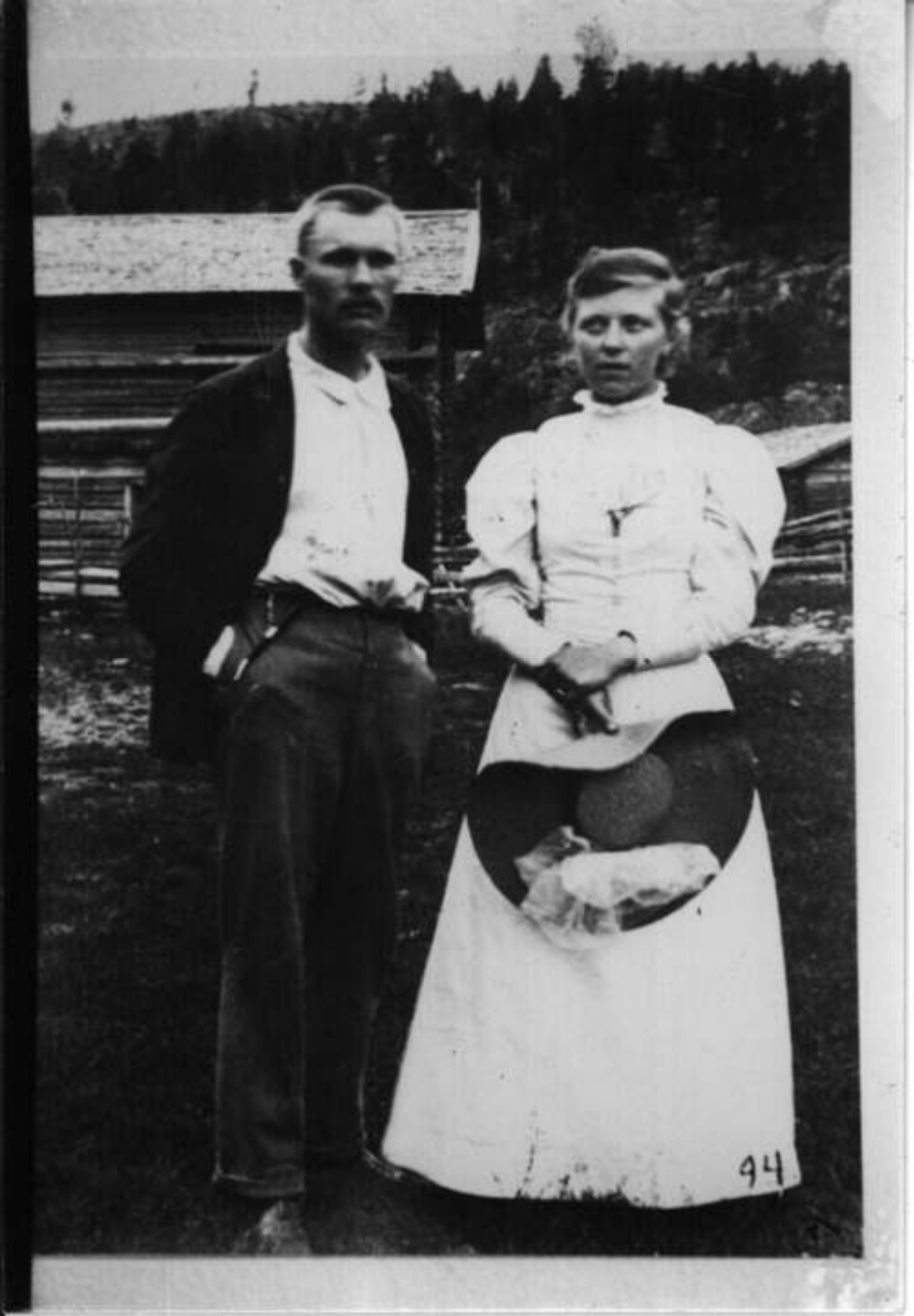
Joulukuussa 1892 Lapinlahdelta tuli Pekalle murheellinen tieto. Vajaan kolmentoista vuoden ikäinen Kalle-veli oli kuollut. Hän oli pudonnut luistellessaan jäihin, vilustunut ja kuoli keuhkokuumeeseen.

Uusi Savo -lehdessä oli 17.12.1892 uutinen Pikku-Kallen kuolemasta. Siinä kirjoitettiin mm. :

Veljensä Pekka käydessään vanhempainsa luona täällä näki pienessä veljessään piilevän samaan taiteeseen taipumusta kuin itsellään – vieläpä ehkä etevämmätkin lahjat – ja hän opetti pikku veljelleen tuon taiteen alkeita. --- Ne kymmenkunta harjoitelmaa, mitkä hän teki, selvästi osoittavat, että pojalla oli maalaukseen luontainen taipumus...

Pekka Halosen ja Maija Mäkisen kihlajaiskuva

Halosten Museosäätiö

Pekka ja Maija

Kesällä 1892 Pekka lähti Lapinlahdelta tapaamaan Aapeli-veljeään Sortavalan Myllykylään, jossa tämä oli töissä lehtori Mäkisen harmonitehtaalla. Mäkisen tytär Maija sattui myös samaan laivaan matkalla Savonlinnasta Kesälahdelle. Ja kuinka ollakaan, Pekalle oli hankittu asunto Maijan kotoa. Ja tehän arvaatte, nuoret rakastuivat. Se alkoi huolestuttaa Maijan vanhempia – nuori savolaismies oli kouluja käymätön eikä vävyehdokkaan taiteilijan tulevaisuus ollut suinkaan vanhempien mielestä houkutteleva. Niinpä Pekka joutui etsimään asunnon kauempaa.

Syksyllä Maija jatkoi musiikin opintojaan Helsingissä, jonne myös Pekka palasi. Seurustelu jatkui, ja vähitellen Maijan kotiväkikin hyväksyi sen.

Maija Halonen o.s. Mäkinen 1873 - 1944

Tukkinuotiolla 1893

Puustellin kalliolla toukokuussa 1893 maalatussa taulussa malleina ovat vasemmalla isä Olli Halonen, veli Antti Halonen ja Heta-tädin puoliso Paavo Kaikkonen.

Pekka Halonen, Tukkinuotiolla, 1893
Antellin kokoelmat, Ateneumin taidemuseo
Kansallisgalleria/Hannu Aaltonen

Tukkinuotiolla Puustellin kalliolla

Pekka Halonen saapui jälleen Lapinlahdelle vuonna 1893 vapun tienoilla. Kevät oli tuolloin myöhässä, ja matka voitiin vielä taittaa Kuopiosta jäitä myöten hevoskyydillä. Taiteilijalla oli mielessä jatkaa kansanelämän kuvaamista – sitä edusti jo kaksi vuotta aiemmin Liponsaaressa maalattu *Niittomiehet*. Morsiamelleen Maija Mäkiselle Pekka kirjoitti täältä: *Minä olen alkanut maalata suurta taulua metässä iltahämärässä nuotiolla.- En minä ole ajatellutkaan maalata, kun kolme ukkoa vaan! En voi siitä vielä enemmältä puhua, kun en varmaan tiedä, josko siitä rupee mitään tulemaankaan.*

Ja tulihan siitä, Puustellin kalliolla maalattu *Tukkinuotiolla*. Toukokuun alussa lunta oli vielä metsässä ja maalaamaan lähdettiin aamuyöllä ja uudestaan illaksi. *Voi, sinä et usko, kuinka täällä metsässä yöllä on hauska varsinkin aamuyöstä, kun linnut alkavat laulaa kaikki yhteen ääneen*, kirjoitti Pekka Maijalle. Kevät kuitenkin ehätti ennen suurikokoisen maalauksen lopullista valmistumista.

Taidemuseon tienoo, joka tunnettiin ”Puustellin kalliona”, oli lähiseudun poikien sotaleikkien paikkana ainakin 1920 - 30 -luvulla. Tuolloin maastossa on ollut vielä nähtävissä merkkejä kiven louhinnasta ja kesäisin erottui myös rekiuran pohja, joka johti Tervolan riihen taakse. Tervolan miesväki on ainakin vuonna 1931 kuolleen Jussi-isännän aikana hakannut sieltä kiviä erilaisiin rakennustarpeisiin. Tähän aiheeseen Halonen paneutui maalauksessaan *Kivityömiehiä*, joka hankittiin Budapestiin silloiseen Unkarin kansallismuseoon, nykyiseen Valtion Taidemuseoon..
Puustellin kalliolla on siis perinteikäs ympäristö.

Paavo Kaikkonen 1848 – 1919

Pekka osti mökin Akkalansaaresta

Marraskuussa 1893 Pekka matkusti apurahan turvin Pariisiin. Siellä hän oli mm. Paul Gauguinin opissa. Koti-ikäväkin vaivasi – siitä kertovat hänen lukuisat kirjeensä Maija Mäkiselle ja monille ystäville. Rahapulasta huolimatta Pekka onnistui ostamaan Pariisista käsin Akkalansaaresta Kivirannan mökin. Maijalle hän kuvaili paikkaa: *Maalle kauvaksi pois – pienessä sievässä torpasssa elämään ja olemaan ja Jumalan suuria töitä tutkimaan*. Sauna oli hyvä, laivareitti kulki ohi Akkalansaaren ja puutarhankin sinne voisi laittaa.

Pekka osti mökin Akkalansaaresta

Oikeastaan olen sen ostanut Äitilleni, sillä hän on sitä kauvan jo halunnut... - Aikomukseni on, jos se vastaisuudessa meitä intresseeraisi, rakennettava atelieri ja joku muu huone lisää ennenkuin voisi ottaa asuakseen. Vaikka kyllä siellä nytkin hyvin asuisi. Mitäs sie tuumaat tästä asiasta? - Isä aikoi tulla siinä taloutta hoitamaan n.k. Kalaa pyytämään ja kaikellaista semmoista.

Nämä haaveet eivät kuitenkaan toteutuneet, mutta vanhemmat ja Sohvi-sisar muuttivat asumaan Akkalansaareen.

Kolme pyhää miestä 1894

Lapinlahdelle valmistui nykyinen kirkko vuonna 1880. Pekka Halonen tarjoutui tekemään sinne alttaritaulun ja mahdollisesti tämä on sen luonnos. Tarjousta ei kuitenkaan hyväksytty. Lapinlahden kirkossa on teoksen valokuvajäljennös.

Halosenniemen taidekokoelma
valok. Matti Ruotsalainen/Tuusulan taidemuseo

Miksi Lapinlahden kirkossa ei ole Pekka Halosen alttaritaulua?

Nyt voimme kysellä, miksi kävi näin, mutta asia ei ollut ihan yksinkertainen.
Seurakunnalla oli velkaa ja kirkon maalauksesta oli vielä odotettavissa lisäkustannuksia. Syytä oli myös nuoressa taiteilijassa itsessään. Hän ei ollut esittänyt työlleen hintaa, vaikka oli luvannut tehdä sen ”helpoilla ehdoilla”. Seurakunnan päättäjillä ei myöskään ollut tietoa, millainen alttaritaulusta olisi tullut. Olli-isä kertoi hänelle kirjeessään, että rovasti Österbladh olisi halunnut lisätietoja ja neuvottelujen jatkamista. Lempeästi isä hieman moitti Pekkaa hankkeen raukeamisesta.

Olisikohan tämä hyväksytty, sillä niin poikkeava luonnos on aiheeltaan verrattuna tuon ajan tyypillisiin alttaritauluihin? Teoksen hyväksyminen olisi edelleenkin kyseenalaista minkään kirkon alttaritauluksi; sehän ei esitä mitään Raamatun tapahtumaa tai muuta selkeää kristinuskon sisältöä. Mieleen kyllä tulee rinnastus kolmeen itäisen maan tietäjään, jotka kulkevat suomalaisessa koivikossa.

Miten Lapinlahdella suhtauduttiin tarjoukseen?

Kotiseutu ei välittänyt sille tehdystä tarjouksesta. Välitön reaktio oli, että paikkakuntalaiset alkoivat pitää ehdotuksen tekijää ylvästelijänä ja ryhtyivät kirjoittamaan hänelle haukkumakirjeitä. Yhteisessä moittimiskampanjassa eivät edes lapsuudenystävät säästäneet entistä toveriaan.

Antti Halonen, Pekka Halosen poika

Eemil-serkku on kertonut kirjeessään siitä, miten Lapinlahdella suhtauduttiin Pekan suunnitelmiin:

”Että kehtookin mokoma! Ja on siinä rehvastelijata kerrakseen, kun ihan kirkkomaalariksi olis mieli! Lapinlahella on niin hyvä olla, onhan täällä leipee suoloo soanu ja vieläpä piimeekin iliman niitäk joutavita höpötyksiä, eikähän tuota ou tarvinna kuleksia retkuilla ympäri moalimata leivän puutteessa. Olisit voa männyt sinnäe Kärkkäälään rengiks, niin eijois ollut leivän puutetta, tahi jos oisit männykkii Korhoselle reätälin oppiin, niin oispa ollukkii herrapäiviä, ois vua istunna ja juonna vehnäskahvia ja syönnä piimee ja sianlihhoo.”

Neiet niemien nenissä 1895

Neiet niemien nenissä, katselevat, kuuntelevat:
”Mi lienee ilo merellä, mikä laulu lainehilla,
ilo entistä parempi, laulu muita laatuisampi?”

Kalevala 40. runo

Alapitkän nuorisoseuran talossa on teoksen jäljennös.

Yksityiskokoelma
valok. Matti Ruotsalainen/Tuusulan taidemuseo

Kesä Kainuussa

Pekan ja Maijan häät pidettiin tammikuun alussa 1895. Kesällä nuoripari suuntasi matkan Sortavalasta Pohjois-Karjalan kautta Kainuuseen Paltamoon. Siellä he tutustuivat 17-vuotiaaseen nuoreen mieheen, tulevaan runoilijaan Eino Leinoon. Silloin syntyi heidän elinikäinen ystävyytensä.
Pekka maalasi tätä Kalevalan innoittamaa taulua, jossa etumaisen neidon mallina oli Maija-vaimo uudessa Jääsken puvussaan. Mutta taulu ei vielä valmistunut, sillä muita sopivia malleja ei löytynyt. Kesän lopulla lähdettiin kotimatkalle ja pysähdyttiin Lapinlahdelle Akkalansaareen. Siellä Pekka jatkoi keskeneräisen taulun maalaamista. Muistitiedon mukaan takimmaisen tytön mallina oli oma 20-vuotias Lyyti-sisko.

Maijan ja Pekan perhe

Pekka ja Maija Halonen asuivat avioliiton ensimmäiset vuodet sekä Maijan kotiseudulla Sortavalassa että Helsingissä. Vuonna 1898 he muuttivat Tuusulaan, aluksi vuokralle. Uuden vuosisadan puolella valmistui Halosenniemen ateljeekoti. Kesäpaikka löytyi myöhemmin Kuhmoisista Päijänteen länsipuolelta.
Perheeseen syntyi kahdeksan lasta, neljä poikaa ja neljä tyttöä. He kaikki joutuivat tietysti olemaan isän malleina – usein väsyksiin asti. Joskus he saattoivat ehdottaa isälle, että tämä maalaisi aiheesta ”lapset kiven takana piilossa”. Mutta kun heille sanottiin, että tauluista perhe saa rahaa, he suostuivat tehtävään vastahakoisestikin.

Avannolla 1900

Pekka Halonen, Avannolla, 1900
Antellin kokoelmat, Ateneumin taidemuseo
Kansallisgalleria/Jouko Könönen

Lyyli vai Lyyti mallina?

Tämän taulun mallista on kahdenlaista tietoa. Lyyli Halonen oli Pekka Halosen serkku, jonka isä oli Pekan isän nuorin veli Sakari, Lapinlahden vaivaistalon johtaja. Lyyli on kertonut olleensa 17-vuotiaana piikomassa Maija ja Pekka Halosen kotona Tuusulassa ja olleensa myös mallina. Lapsia taiteilijaperheessä oli silloin kaksi, nelivuotias Yrjö ja kaksivuotias Anni. Professori Aune Lindström on maininnut, että mallina on ollut Pekan sisar Lyyti.
Maalauksen maisema ei ole suinkaan Halosenniemestä, sillä sen rakentamista ei ollut vielä päästy aloittamaankaan. Taustalla näkyy Vanhankylän kartanon rakennuksia. Alue on Tuusulanjärven luoteisrannalla ja kuuluu nykyisin Järvenpäähän.

Lyyli Halonen (myöh. Kähkönen) 1883 – 1959

Haloset Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1900

Vuonna 1900 pidettiin Pariisissa suuri maailmannäyttely. Suomalaista taidetta oli edustamassa myös kolme Halos-taiteilijaa. Eemil Halonen, Pekan serkku, oli saanut tehtäväksi veistää reliefejä, ja hän teki niitä kuusi kappaletta honkapuusta. Heikki-veli oli viulisti Helsingin Filharmonisessa Orkesterissa, joka esiintyi johtajanaan Robert Kajanus. Pekka Halosen teoksia näyttelyssä oli mm. *Neiet niemien nenissä*, *Avannolla* ja Karttulassa maalattu *Erämaa*.

Viulunsoittaja 1900

Mallina oli nuorin veli, 17-vuotias viulisti Heikki Halonen. Heikki on ollut mallina muulloinkin, esim. vuonna 1893 syntyi maalaus, jossa Heikki soitti kannelta.

Pekka Halonen, Viulunsoittaja, 1900
Alfred Kordelinin Säätiön talletuskokoelma, Ateneumin taidemuseo
Kansallisgalleria/Matti Janas

Viulisti Heikki Halonen

Pekka auttoi sukulaisiaan eteenpäin taiteen tiellä. Heikki lähti kaksitoistavuotiaana Lapinlahdelta Helsinkiin viulunsoiton oppiin. Isoveli Pekka oli kertonut musikaalisesta pikkuveljestään Robert Kajanukselle, joka oli luvannut ottaa pojan oppilaakseen. Eräänä päivänä Heikki tupsahti yllättäen Kajanuksen oven taakse ja kysyi: ”Minä oon Heikki. Eekö se Pekka oo mittään puhunu?” Pekka ei ollut muistanut kertoa Heikin tulosta.

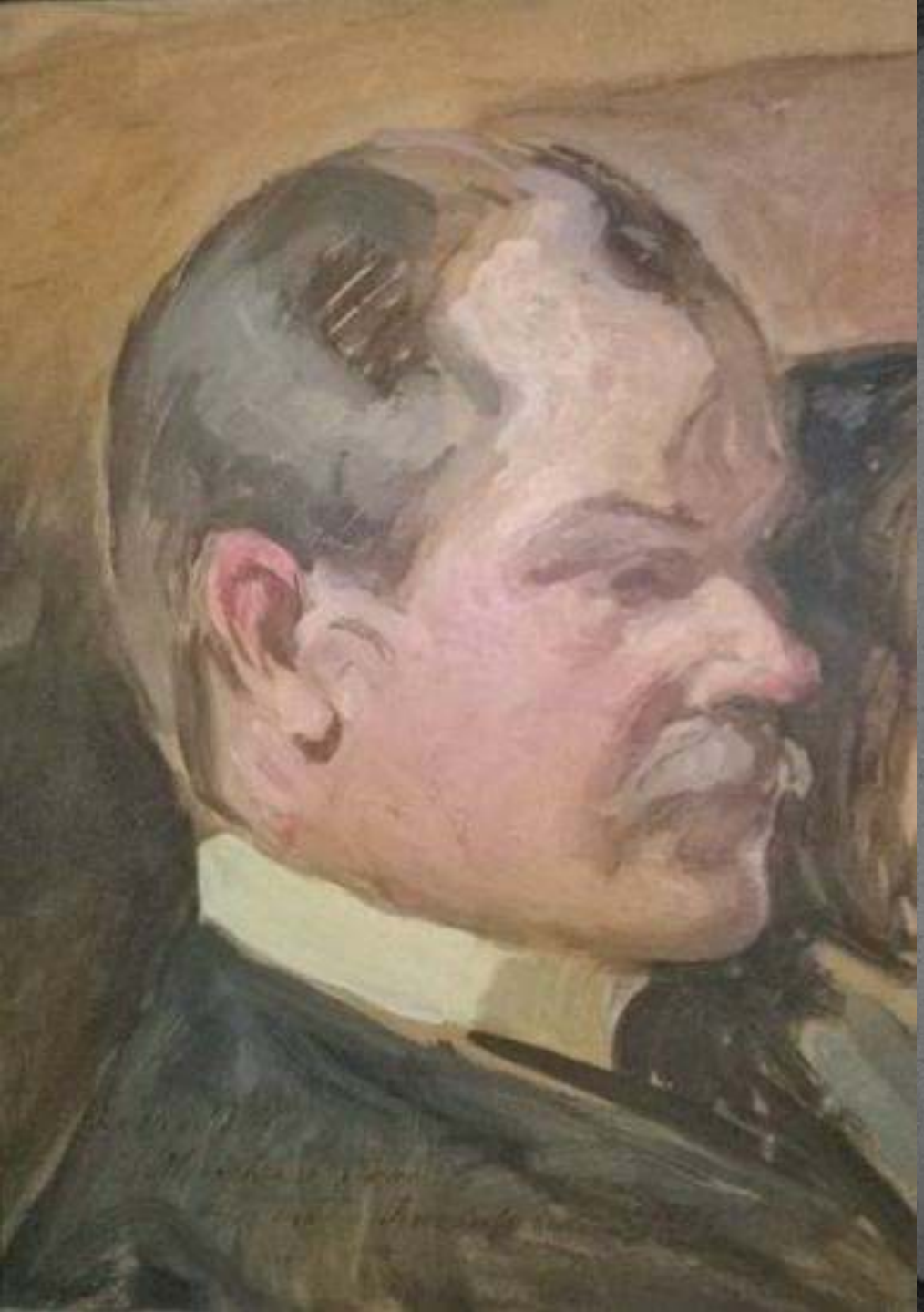
Miina-äiti ei kyllä yhtään pitänyt Heikin aikeista ryhtyä viulistiksi. Vaikka hän itsekin oli nuorena viulua soittanut, hän koki sen nyt paholaisen soittimeksi. Vasta monien vuosien kuluttua, kun äiti kuuli Heikin soittavan Bachia (Air), hän ymmärsi, että viulullakin voi soittaa musiikkia, joka tulee Jumalan luota.
Heikki Halonen oli lahjakas viulisti ja hänestä odotettiin kansainvälistä sooloviulistia. Kuitenkin hän perui konsertteja, koska jännitti liikaa solistina esiintymistä suurissa konserteissa. Hän teki elämäntyönsä orkesterimuusikkona ja arvostettuna viulunsoiton opettajana sekä teki useina kesinä konserttikiertueita maaseudulla. Pienet esiintymispaikat sopivat Heikki Haloselle, ja hän antoi useille suomalaisille ensimmäisen kokemuksen elävästä klassisesta musiikista. Kesät hän vietti perheineen Akkalansaaressa maatöitä tehden ja kalastellen.

Heikki Halonen 1882 – 1932

Eemil Halonen 1902

Teokseen on liitetty teksti: *Eemilille Muistiksi Pekalta maalattu Tuusulassa 1902*

Yksityiskokoelma

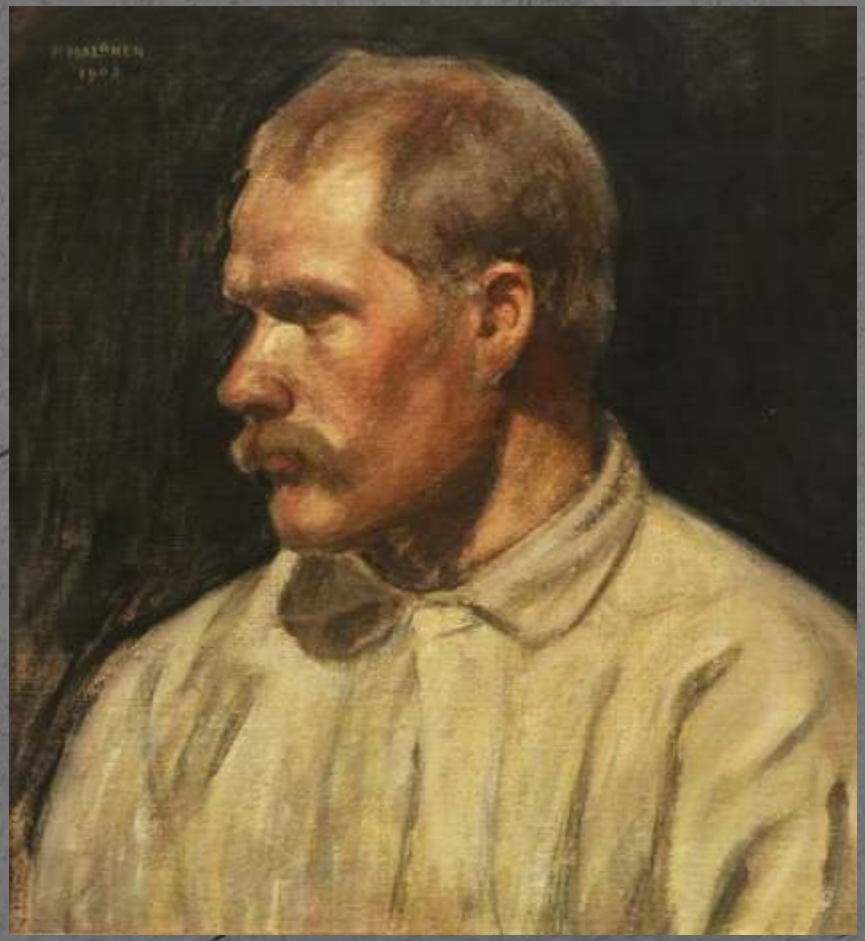
Kuvanveistäjä Eemil Halonen

Eemil Halonen oli Pekka-serkkuaan kymmenen vuotta nuorempi. Hän lähti Lapinlahdelta aluksi käsityöläisen oppiin ja valmistuikin puusepäksi Mäkisen nikkarityökoulusta Sortavalasta. Kuitenkin kuvanveisto oli hänestä kiinnostavaa, ja Pekka-serkun suosituksesta hän hakeutuikin sille alalle.

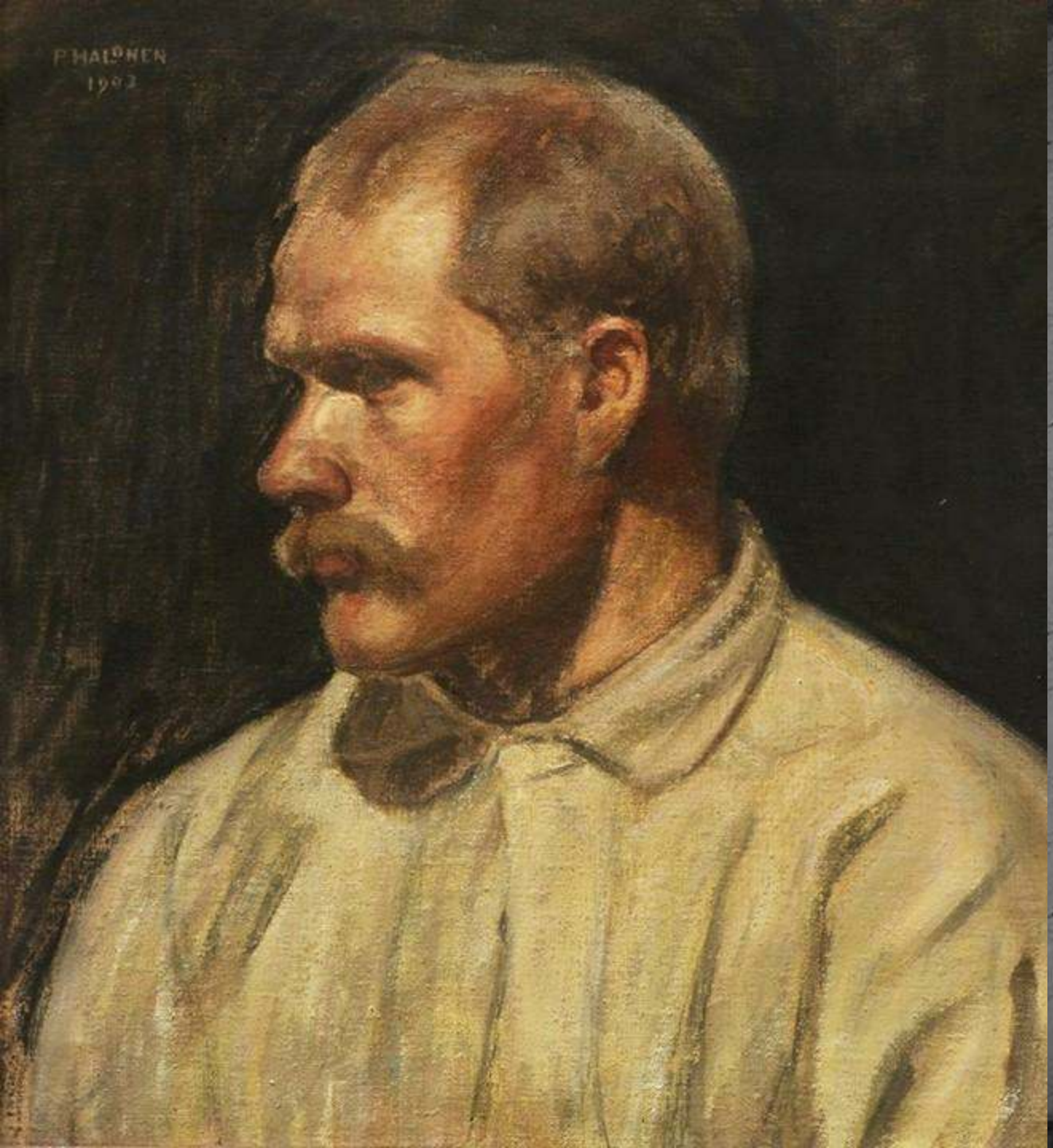
Eemil Halonen on ollut merkittävä kuvanveistäjä. Hänen pronssiveistoksiaan voimme nähdä myös täällä Lapinlahdella. Kirkon ja kirjaston välissä on *Kivenhakkaaja*, joka on siinä kunnallishallinnon muistomerkkinä. Kylän keskustassa on myös *Rukoileva mies* ja *Rukoileva nainen*. Hautausmaalla on useita pronssiveistoksia ja -reliefejä. Alkuperäiset kipsiveistokset ovat Halosten Museosäätiön omistuksessa.

Eemil Halonen 1875 - 1950

Rakennusmestari 1903

Mallina on Pekan viisi vuotta nuorempi Antti-veli. Hän oli ilmeisesti Pekalle läheisin sisarus ja on ollut monissa teoksissa mallina.

Pekka Halonen,
Rakennusmestari (Taiteilijan veli Antti), 1903

Halosten museosäätiön Taidekokoelma

valok. Helena Soronen / Kuopion taidemuseo

Antti Halonen, Pekan luottoveli

Antin kiinnostus kuvataiteisiin heräsi isoveljen opastamana, ja hänestä tulikin lahjakas taidemaalari. Kerran Pekalla oli vaikeuksia saada malleja ja hän sähkötti Antille ja pyysi tulemaan nopeasti. Antti vastasi:”Johan minnoon tulossa.” Yhdessä Pekan kanssa hän teki maalausretkiä, mm. talvella 1923 Nilsiän Kinahmille.
Antti suunnitteli Halosenniemen taiteilijakodin Pekan kanssa ja toimi tämän ison rakennushankkeen rakennusmestarina. Varsinaisen elämäntyönsä Antti tekikin rakennussuunnittelijana, rakentajana ja rakennusalan ja piirustuksen opettajana Pohjois-Savossa mm. Suonenjoen maamieskoulussa.

Antti Halonen 1870 - 1945

Ilveksen jäljillä 1903

Mallit ovat veli Antti Halonen ja Viki Virtamo, joka oli Maija-vaimon isän Sortavalan harmonitehtaan puuseppä. He molemmat olivat rakentamassa Halosenniemeä. Tuolloin 1900-luvun alussa karjaa verottaneita vahinkoeläimiä metsästettiin, ja niistä maksettiin tapporahaa. Tässä tutkitaan ilveksen tai suden jälkiä.

K.H. Renlundin museo/
Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo

Lepohetki 1903

Lapinlahden Karvasalmen Potkulassa maalatun teoksen malleina olivat Potkulan tytär Sohvi Airaksinen, Anna-Liisa Kuosmanen, Pekka Väisänen, Jussi Nissinen, Jahvetti Väisänen, piippua polttava Jussi Niiranen ja istumassa veli Antti Halonen.

Pekka Halonen, Lepohetki, 1905

Antellin kokoelmat, Ateneumin taidemuseo

Kansallisgalleria/Jukka Romu

Potkulan kesä

Antti-veli oli houkutellut Pekka Halosen perheineen Lapinlahdelle kotimaisemiin vuonna 1905. Aluksi muutama päivä vietettiin Akkalansaaressa vanhempien ja sisarusten luona, mutta pitempi aika Karvasalmen Potkulassa. Halonen maalasi *Lepohetki*-teosta vain aurinkoisina päivinä, aina samaan kellonaikaan ja samassa paikassa talon takana Kirjomäen rinneaholla. Kuri malleille oli kova: asennon piti olla sama eikä liikkua saanut. Pilvisinä päivinä tai silloin kun malleille tuli este Halonen maalasi pienempiä teoksia, mm. *Rantamaisema Lapinlahdelta* ja Sohville kiitokseksi mallina olosta *Varsat*.

Sohvi Airaksinen (myöh. Lepistö) 1885 -1975

Torpan tyttö 1905

Yksityiskokoelma
valok. Matti Huuhka

Hanna-tytön “kesätyö”

Potkulan naapurissa vaatimattomassa mökissä asui Junnu ja Loviisa Ryynäsen monilapsinen perhe. Halonen olisi halunnut maalata Loviisa-emännän, joka odotti kymmenettä lastaan. Mutta tämä kieltäytyi ja malliksi asettui yhdeksänvuotias Hanna-tytär. Hän joutui seisomaan hievahtamatta liidulla lattiaan piirretyissä jalanjäljissä. Näin syntyi maalaus *Torpan tyttö*. Palkaksi mallina olosta Hanna sai markan.

Ennen kotiin lähtöään Haloset antoivat Junnulan lapsille vaatteita. Ne tulivat tarpeeseen, sillä elämä oli niukkaa. Tyttäret joutuivat jo varhain piioiksi ja pojat ottamaan vastuuta perheen elättämisestä. Junnulle ja Loviisalle syntyi kaikkiaan 14 lasta, joten voitiin viisastella, että heitä oli ”kaksitoista tusinaa”.

Hanna Ryynänen (myöh. Halonen) 1896 - 1975

Talvimaisema 1907

Kevään ja kesän 1907 Pekka Halonen vietti Lapinlahdella. Talvimaiseman hän on maalannut Väisälänmäellä, josta näkymä avautuu idän suunnalle.

Viipurin Taiteenystävät ry/Hämeenlinnan Taidemuseo
valok. Terho Aalto/Hämeenlinnan taidemuseon kuva-arkisto

Talvimaisemien mestari

Pekka Halonen muistetaan erityisesti talvimaisemien kuvaajana. Lukuisissa teoksissa lumiset puut loistavat kirkkaassa auringonvalossa. Talvimaisemat hän maalasi aina ulkona, jopa kovalla pakkasella, niin että kun öljyvärit jähmettyivät, hän levitti ne sormin.

Hän on kirjoittanut vuonna 1912 jollekin toimittajalle:
Suomen talvi on kaunis, se on komeinta, suurenmoisinta, mitä meillä on. Talvimaisemat ovat minun erikoisalana ja minulla on jo kauan ja lakkaamatta ollut mielessäni koettaa aikaansaada jotain, joka kelpaisi ulkomaillakin näyttää, jotakin, joka kuvana ilmaisisi, kuinka monumentaalisen suurta ja kimaltavan kaunista on tässä Suomen talvessa.

Juha Ilvas: Meidän kuvamme

Työstä paluu (Työstä lähtö) 1907

Isä Olli Halonen veneessä, serkku Saara Lappalainen, setä Paavo Halonen ja Antti-veli veneen työntäjänä

Pohjanmaan museo, Karl Hedmanin taidekokoelma

valok. Pohjanmaan museon arkisto/ Erkki Salminen

Työstä paluu (Työstä lähtö) 1907

Tämä teos on yksi arvostetuimmista Halosen töistä. Se on maalattu Akkalansaaressa Halosten mailla, joidenkin tietojen mukaan saunarannassa Väärninselän äärellä. Torpan väki on lähdössä kotiin työpäivän jälkeen.

Saara os. Halonen oli Pekan Antti –sedän tytär. Hän asui maalauksen tekoaikana perheineen Akkalansaaren vastarannalla Suoniemessä. Paavo Halosen jälkeläisiä ovat mm. taidevalaja Eljas Halonen sekä hänen poikansa kuvanveistäjät Olli ja Paavo Halonen.

Saara Lappalainen (o.s. Halonen) 1869 - 1917
Paavo Halonen 1835 - 1916

Arttu ja Jussi 1909

Taidemaalari kokeili myös grafiikkaa. Malleina tässä ovat serkut Arttu Halonen ja Jussi Halonen

Halosten Museosäätiö

Taidevalaja ja kuvanveistäjä Arttu Halonen

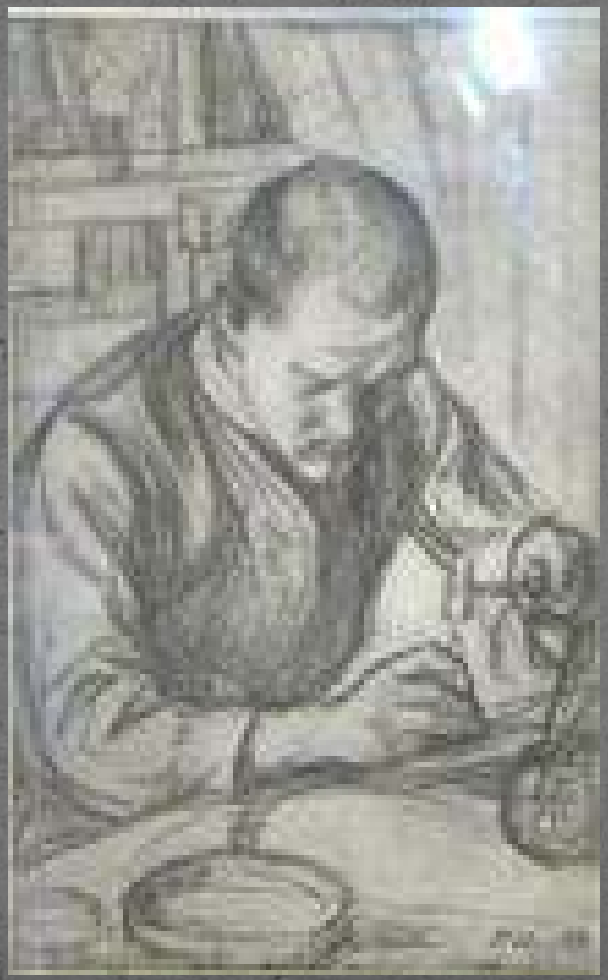
Arttu Halonen oli Pekan 20 vuotta nuorempi serkku, kuvanveistäjä Eemil Halosen veli. Hän oli vain 18-vuotias, kun alkoi Eemil-veljensä kanssa kokeilla pronssivalua Nerkoon Uudispihassa. Eemil oli jo saanut tunnustusta ja kiitosta veistostöistään. Tuohon saakka työt piti valattaa ulkomailla – se oli tietysti kallista ja hankalaa. Kun Arttu sai apurahan ulkomailla opiskeluun, hän tutustuikin pronssivaluun esiintymällä kuvanveistäjänä. Hänhän oli myös kuvanveistäjä, vaikka tunnetaankin enemmän taidevalajana.

Taidevalaja ja kuvanveistäjä Arttu Halonen

Arttu perusti oman taidevalimon, Arttulan, Lapinlahden rautatieaseman lähelle. Se oli ensimmäinen ammattimainen taidevalimo Suomessa ja loi pohjan tälle taiteen alalle. Hän sai oppipoikia ja työntekijöitä omalta kylältä ja koulutti heitä. Opettajiltakin hän kyseli käteviä poikia yritykseensä.
Arttu ja Jussi olivat myös Halosenniemen rakentamistöissä ja Arttu valmisti sinne uuninsuuluukut.

Jussi Halonen 1878 – 1964
Arttu Halonen 1885 – 1865

Arttu pakottaa kuparia 1909

Halosten Museosäätiö

Kaskisavua Lapinlahdella 1918

Yksityiskokoelma
valok. Matti Huuhka

Väisälänmäen kesä vuonna 1918

Kansalaissodan aikana vuonna 1918 elintarvikepula koettiin myös Halosenniemessä. Maija-vaimo kyseli apua sukulaisilta Lapinlahdelta ja saikin. Kesäksi Pekka tuli Lapinlahdelle vanhimpien lasten kanssa, ja he asuivat Hepopuron talossa Väisälänmäen juurella. Hepopuroa isännöivät tuolloin Kusti ja Hanna Puurunen. Maija jäi kotiin Halosenniemeen kahden nuorimman lapsen kanssa – Kaija oli syntynyt tammikuussa. Väisälänmäen kesänä valmistui parikymmentä maisemamaalausta.

Järvimaisema (Tukkilautta kesäyönä) 1918

Teoksen takana on merkintä Maalattu keskiyöllä Lapinlahdella.

Suomen Viron suurlähetystö

Akkalansaaren pihapiiri kesällä 1912

Akkalansaaren taiteilijakoti paloi elokuussa 1932. Seuraavana vuonna päättyi myös Pekka Halosen elämä. Viimeisen elinvuotensa hän sairasteli, reumatismi oli seurausta ulkona maalaamisesta ankarissakin oloissa.

Halosten Museosäätiö

Akkalansaaren talon tarina

Pekka Halonen oli ostanut vuonna 1894 Kivirannan mökin Akkalansaaresta. Ehkä tuo alttaritaulujupakka vaikutti siihen, ettei hän enää ollutkaan halukas muuttamaan pysyvästi Lapinlahdelle. Siitä tuli kuitenkin koti vanhemmille ja Sohvi-siskolle. Antti laajensi sen 1900-luvun alkuvuosina komeaksi hirsitaloksi, ja se jäi lopulta Antin ja Heikin perheiden käyttöön.

Kesällä 1932 tuulisena elokuun päivänä leivinuunia lämmitettäessä kipinä lensi pärekatolle ja sytytti tulipalon. Tuli tuhosi talon ja sen mukana meni korvaamattomia aarteita: tauluja, huonekaluja, tekstiilejä ja kirjeitä. Seuraavana päivänä Savon Sanomista luettiin: ”Akkalansaaren taiteilijakoti palanut poroksi.”

Näköala vuorelta (Väisälänmäeltä) 1918

Yksityiskokoelma
valok. Olli Lähdesmäki

Lähteitä

von Bonsdorff Anna-Maria: Pekka Halonen Neljä vuodenaikaa, Taidekeskus Retretti, Näyttelykatalogi. Helsinki 2005
Halonen Antti: Latu lumessa, Pekka Halosen etsijäntie. Tammi. Helsinki 1965
Ilvas Juha: Pekka Halonen sanoin ja kuvin, Otava. Keuruu 2004
Kettunen Minna: Halosen taiteilijasuku, Tammi. Helsinki 2001
Lindström Aune: Pekka Halonen, Elämä ja teokset. WSOY. Porvoo 1957
Lukkarinen Ville: Pekka Halonen - pyhä taide, SKS. Helsinki 2007

Lähteitä

Pekka Halonen 1865 – 1933, Helsingin Taidetalo, näyttelyjulkaisu. Helsinki 1981
Pekka Halonen 1865 – 1933, 130 vuotta taiteilijan syntymästä, Juhlanäyttely, Lapinlahden taidemuseo 9.6. - 27.8.1995
Pekka Halonen, Ateneum 2008
Säisä Eino: Haloset, WSOY. Porvoo 1989
Tupatölli omalle turpeelle, Halosenniemen taiteilijakoti, Halosenniemen julkaisusarja nro 10, Tuusulan museo, 2005

Lapinlahden seurakunnan arkisto
Kuopion läänin henkikirjat, Lapinlahti

Paikkakunnalla säilynyt perimätieto

Lopuksi

Teoskuvat ja valokuvat on valinnut sekä tekstit laatinut:
lehtori Mirja Lehikoinen.

Tekninen toteutus:
datanomi Roni Mertenheimo.

Opetusaineiston tekemistä ovat tukeneet:

Halosten Museosäätiö
Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liitto
Ylä-Savon säätiö

Kiitokset taidemuseoille ja monille yksityishenkilöille, jotka ovat auttaneet hankkeen toteuttamisessa.

Kommentteja ja lisätietoja: lapinlahtiseura@gmail.com